

CZU 75.036(478)''19''(092)

**EUGENIA MALEȘEVSKI, PICTORIȚA BASARABEANĂ –
150 ANI DE LA NAȘTERE**

EUGENIA MALEȘEVSKI, THE BESSARABIAN PAINTER - 150 YEARS FROM BIRTH

Valentina VACARCIUC

Abstract: The article deals with information on the life and activity of Basarabian painter Eugenia Maleșevski (10.12.1868 - 26.10.1942) who represented the Moldavian art from the beginning of the 20th Century. On December 10, 150 years have passed since the birth of the painter.

Keywords: *Eugenia Maleșevski, Bessarabian painter, painting, graphics, creation, exhibition*

Sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea a fost perioada apariției și constituirii principalelor procese în dezvoltarea artei plastice moderne din Basarabia. Noile condiții economice și politice au stimulat dezvoltarea creației unor artiști plastici tineri, talentați printre care este și Eugenia Maleșevski. Marea artistă a reprezentat arta moldovenească de la începutul secolului XX și a creat alături de Al. Plămădeală, A. Baillayre, M. Kogan, P. Șilingovschi etc., operele cărora au reflectat realizările basarabenilor și tendințele esențiale ale artei plastice din epoca dată.

Eugenia Maleșevski s-a născut în Basarabia la 10 decembrie 1868 pe moșia Harbuțcani, județul Soroca. A absolvit gimnaziul la Kiev, după care urmează studiile la școala de desen de pe lângă Societatea de Atre Frumoase din Odesa (1892-1896). Studii la Academia de Arte Frumoase din Sankt Petersburg (1896-1903), în atelierul lui Ilia Repin (1903). Și-a perfecționat studiile la München, Paris și

Roma (1903-1906). În continuare a predat pictura la diverse școli particulare și gimnazii. A ținut prelegerile istoria artei la Școala de Arte plastice din Chișinău, și-a manifestat talentul în pictură, grafică de carte și de șevalet, în scenografie. A fost autorul unor panouri decorative și montări teatrale.

Primele opere ale Eugeniei Maleșevski se referă la anii de studii la Școala de Atre din Odesa și ulterior la Academia de Arte din Petersburg. Un ciclu întreg de modele nu intră în cercul căutărilor independente din

Maleșevski, E. (1903), „Ascultă”, 1903, ulei, 100x150 cm, Muzeul de Artă din Moscova, Rusia

Maleșevski, E. (1912), „Interior”, 1912, ulei, 100x150 cm, Muzeul de Artă din Moscova, Rusia

Maleșevski, E. (1900), „Portretul de femeie”, 1900, creion, 100x150 cm, Muzeul de Artă din Moscova, Rusia

creația sa și reflectă doar procesul inițial de instruire. În opera E. Maleșevski sunt evidente tendințele principale ale asociației „Mir iskusstva” și ale „Stilului 1900”. Absolvând în 1903 Academia de Arte din Petersburg, atelierul lui Repin, ei i se conferă titlul de pictor pentru tabloul „Ascultă”. În tratarea și compoziția lucrărilor E. Maleșevski se atestază influența profesorului ei care exploatase în trecut asemenea subiecte. Același mod de abordare persistă și în

„Portretul feminin”, „Autoportret” și „Natura statică”, create la începutul secolului XX. Singura diferență autoarea face în ultima lucrare, unde străviziunea și sonoritatea gamei se completează cu varietatea nuanțelor pictorale. În tablourile de mai târziu ale pictoriței – „Interior” (1912), „Portretul necunoscutului în interior” (1910), se înregistrează o deviere sensibilă de la tradiția peredvijnicilor, distanțându-se astfel de precursorii ei. Selectând pentru tablou modelul real, E. Maleșevski „îmbracă” modelul în costume luxoase, recreând atmosfera cotidiană a altor timpuri. Ambele motive reflectă scene din viața chișinăuiană a aristocrației din secolul trecut. În acest sens, pictorița se manifestă ca și reprezentanții asociației „Mir iskusstva”, care ignorau haosul burgez contemporan, în care frumusețea reală era lipsă.

Prezintă interes și grafica de șevalet a E. Maleșevski în „Autoportret” (1900). Executat în creion, acesta frapează prin plasticismul liniei, care vibrează, devenind subțire și gingașă, ba groasă și străvezie, dispărând în fundul hârtiei albe. „Portretul de femeie” se deosebește prin gama cromatică fină și desenul elegant – el este întrudit ca manieră cu portretele lui Serov. În genere portretistica pictoriței este

Maleșevski, E. (1900), „Autoportret”, 1900, creion, 100x150 cm, Muzeul de Artă din Moscova, Rusia

elegant – el este întrudit ca manieră cu portretele lui Serov. În genere portretistica pictoriței este

Sărbători pentru suflet

realizată într-o linie compozițională sigură și într-un colorit bine armonizat. Puțin mai superficial, dar tratat în mod similar, este și „Portretul de bărbat” (1923). Note lirice și meditative sunt prezentate și în altă operă a autoarei – „Portretul mamei” (1910), care atrage atenția datorită psihologismului imaginii. Expresiv este redat surâsul abia schițat al femeii, privirea blândă și finețea trăsăturilor feței, care denotă în ansamblu măiestria profesională a E. Maleșevschi.

Portretul autoarei E. Maleșevschi, 1910. Muzeul Național de Artă al Republicii Moldova, Chișinău

Portretul lui I. G. Ștefan, 1923. Muzeul Național de Artă al Republicii Moldova, Chișinău

Portretul mamei E. Maleșevschi, 1910. Muzeul Național de Artă al Republicii Moldova, Chișinău

Călătoriile și studiile peste hotare (după anul 1910) au modificat caracterul creației E. Maleșevschi, afirmându-se tendințele ei către simbolism. Apariția unor opere ca „Ahiles la fiicele lui Licomede”, „Primăvara”, „Tristețe”, sau decorul operei „Boris Godunov” și panoul decorativ „Războiul”, „Salomeea”, „Lumină” etc. (1920-1930), nu pot fi explicate doar prin refuzul la tradițiile peredvijnicilor. Adevărul constă în faptul că pictorița a încercat să reflecte prin intermediul unor noțiuni abstracte, atitudinea și viziunea personală despre lume.

Eugenia Maleșevschi
1915. Panou decorativ „Primăvara”

De la începutul secolului XX în arta europeană a avut un areal larg de răspândire stilul „Art nouveau”. Una din componentele principale ale acestui stil este simbolismul, reflectat integral în operele pictoriței. Criteriile și factorii care au reprezentat tendințele principale ale simbolismului sunt prezente și în „Primăvara” (1915) – cea mai reprezentativă operă a Eugeniei Maleșevschi, care se păstrează în fondurile Muzeului Național de Artă Plăstică. În tabloul „Primăvara” autoarea încearcă să redă sesizarea majoră a vieții, investind în tema motivul renașterii naturii și frumusețea corpului

uman. „Primăvara” E. Maleșevshi își trage sevele din estetica Renașterii italiene și urmează îndeaproape idealurile artistice ale lui Sandro Boticelli. Amplasat într-o nouă epocă istorică, acest model de frumusețe feminină îmbine la meditație și nostalgie.

În Catalogul expoziției de tablouri ale pictorilor basarabeni sunt menționate circa 90 de lucrări ale artistei, care includ doar opt tablouri, celelalte materiale prezintă schițe, crochiuri, modele de studii efectuate în timpul aflării sale la Odesa și la Sankt Petersburg. Toate acestea lucrări sunt păstrate în Muzeul de Arte Plastice din Chișinău. Pentru un pictor care a activat aproape patru decenii numărul operelor finite este destul de mic. Evident, un rol nefast în destinul tablourilor pictoriței l-a jucat cel de-al doilea război mondial, majoritatea din ele au fost pierdute în anii 1942-1944.

Cu ocazia aniversării Eugeniei Maleșevshi în sala de lectură nr. 3 „Științe psihopedagogice, naturii, reale. Arte” a Bibliotecii Științifice USARB a fost organizată expoziția de carte „Eugenia Maleșevschi, pictoriță – 150 ani de la naștere”. Au fost expuse cele mai reprezentative cărți în care cititorii pot găsi informația despre istoria artei plastice din Republica Moldova și viața și activitatea pictoriței.

În lucrările *Arta plastică din Basarabia de la sfârșitul secolului XIX – începutul secolului XX* (Ch., Literatura artistică, 1990) și *Arta plastică modernă din Basarabia, 1887-1940* (Ch., Știința, 2000), autorul Tudor Stăvilă cercetează problemele apariției și constituirii artei plastice moderne în spațiul dintre Nistru și Prut. Analiza se face în contextul proceselor analogice ce au avut loc în România, Rusia, Ucraina și Europa de Vest, fapt ce permite identificarea aspectelor comune și a celor specifice culturii plastice basarabene din perioada anilor 1887 – 1940.

Aproape tot ce s-a scris până azi despre viața și creația pictoriței poartă un caracter fragmentar și neunivoc în ceea ce privește patrimoniul său. Chiar și cele mai banale informații despre originile familiei, despre studiile sale de specialitate erau cunoscute în linii generale.

Autorul Tudor Stăvilă în cartea *Eugenia Malișevschi* (Ch., ARC), reconstituie viața și opera artistei din ceea ce a supraviețuit unei istorii adverse, fiind la momentul actual cea mai avizată sursă despre Eugenia Malișevschi.

Importanța creației Eugeniei Maleșevschi pentru arta plastică modernă basarabeană, poate fi comparată cu creațiile lui Nicolae Vermont pentru România, lui Gustav Klimt pentru Elveția, lui Mihai Vrubel pentru Rusia și Arnold Böcklin pentru Anglia. Indiferent de valoarea și influențele pe care le-au exercitat asupra artei europene și internaționale, acești pictori au avut un unic reper – simbolismul, acceptat în Basarabia de o artistă, lucrările căreia sunt o parte intergară a patrimoniului sud-est european.

Marea artistă plastică s-a stins din viață în toiuul celui de-al doilea război mondial, la 23 februarie 1942 la Tîrnova, Dondușeni și înmormântată la Cimetirul Central din Chișinău, alături de mormântul mamei sale, Anastasia. Aici se înalță o stelă comemorativă cu inscripția „Pictoara Eugenia Maleșevschi, deced. 26 octombrie 1942 în vârstă de 77 ani”.

Viața și creația Eugeniei Maleșevschi a jucat un rol important în viața artistică a Basarabiei în prima jumătate a secolului XX. Ea a creat într-o perioadă când se constituiau reperele valorice, opera ei contribuind cu certitudine la evoluția artistică a acestei epoci.

Stela de pe mormântul
Eugeniei Maleșevschi • Stela
on the grave of Eugenia
Maleșevschi

Referințe bibliografice:

1. *Calendar Național* : 2008. Chișinău, 2008. p. 416. ISSN 1857-1549.
2. CEZZA, L. A. *Pictura moldovenească*. Chișinău : Cartea moldovenească, 1966. 219 p.
3. STĂVILĂ, Tudor. *Arta plastică din Basarabia de la sfîrșitul secolului XIX începutul secolului XX* : Pictură. Grafică. Sculptură. Scenografie. Chișinău : Literatura artistică, 1990. 190 p.
4. STĂVILĂ, Tudor. *Arta plastică modernă din Basarabia, 1887-1940*. Chișinău : Știința, 2000. 159 p. ISBN 9975-67-171-3.
5. STAVILĂ, Tudor. *Eugenia Maleșevschi*. Chișinău : ARC, 2004. 88 p. ISBN 9975-61-263-6.